

Економічний вимір дипломатії Австрійської Республіки початку ХХІ століття: політико-інституційний аспект

УДК 327:94

Вячеслав ЦІВАТИЙ,
перший проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи Дипломатичної академії України при МЗС, кандидат історичних наук, доцент кафедри дипломатичної та консульської служби, заслужений працівник освіти України

Сучасна зовнішня політика Австрійської Республіки ґрунтується на засадах Урядової програми «Разом за Австрію» на 2008-2013 роки. У ній зазначається, що глобальним викликом ХХІ ст. можна дієво протистояти тільки спільними зусиллями всіх партнерів світової спільноти¹.

Останнім часом зовнішньополітична активність Австрії сконцентрувалася навколо європейської проблематики та зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних напрямів, зорієнтованих на зміцнення своїх позицій як впливового регіональ-

1 *Regierungsprogramm 2008-2013 «Gemeinsam für Österreich»* // Режим доступу – <http://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32965>

ного гравця та одного з європейських лідерів.

У цьому зв'язку, поряд із країнами Центрально-Східної Європи та Західних Балкан, пріоритетними для Австрії залишаються Дунайський і Чорноморський регіони. Зокрема, у своїй промові перед Австрійським товариством з питань зовнішньої політики і питань ООН (ÖGAVN) Федеральний Віце-канцлер, Міністр закордонних справ Міхаель Шпінделегер виокремив головні виклики для сучасної зовнішньої політики Австрійської Республіки: 1) «Арабська весна» і Близький Схід; 2) роззброєння; 3) діалог і права людини; 4) Південно-Східна Європа та країни Чорноморського регіону. Міністр зазначив, що «внесок Австрії у галузі багатостороннього співробітництва, зокрема прав людини і роззброєння, наші дії на Балканах та Близькому Сході є інвестиціями в нашу власну безпеку та власний добробут»².

2 *Rede von Vizekanzler und Außenminister Dr. Michael Spindelegger vor der Österreichischen Gesellschaft für Außenpolitik und die Vereinten Nationen, Parlament, 26. November 2012* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/presnews/reden-und-interviews/2012/rede-von-vizekanzler-und-aussenminister-dr-michael-spindelegger-vor-der-oesterreichischen-gesellschaft-fuer-aussenpolitik->

ABSTRACT

The economic policy of the Republic of Austria under conditions globalization is analyzed at the article. It is focused is given to institutional development, achievements, problems and prospects of economization of foreign policy of Austria beginning of the XXI century. The features of adaptation of a practice experience of foreign policy goals of the state by helping of state agencies of foreign relations are described. Outlined the features of diplomatic missions of the Republic of Austria in the context of tasks on the realization of the economic component of its foreign policy and are analyzed existing approaches and lessons learned of the Republic of Austria in the field of promotion outside of the state economic interests of national business.

Keywords: foreign policy, diplomacy, economic component of foreign policy, institutionalization, diplomatic service, a model of diplomacy, international Trade, foreign (external) trade, economic interests, the Republic of Austria, Ukraine.

Ці принципи для австрійської дипломатії завдання чітко окреслюють загальну палітру зовнішньополітичної стратегії, що зосереджується на просуванні власних економічних інтересів і закріпленні місця регіонального лідера в загальноєвропейській архітектурі безпеки. Західні Балкани визначаються як ядро австрійської зовнішньої політики. Вступ Хорватії до ЄС із 1 липня 2013 р. розглядається як значний здобуток австрійської дипломатії та підтвердження ефективності її форм і методів на євроінтеграційному напрямі.

Економічний вимір австрійської зовнішньої політики на сьогодні є одним із пріоритетних. Австрія – серед лідерів європейського економічного інтеграційного простору. Велика заслуга в цьому належить дієвості дипломатії та ефективності дипломатичного інструментарію Австрійської Республіки, її практичним здобуткам початку ХХІ століття.

<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/parlament-26-november-2012.html>

Австрія пройшла складний історичний шлях пошуку формату розвитку та повоєнної реконструкції. У 1945 р. економіка Австрії як держави, що зазнала поразки в Другій світовій війні, перебувала в стані хаосу. Подолати негативні наслідки війни допомогла реалізація плану Маршалла та інших програм, що сприяло повній перебудові економіки країни та її подальшому стійкому розвитку.

Державна економічна політика в Австрії початку ХХІ ст. формується та реалізується в руслі концептуальних підходів Європейського Союзу, виходячи з ринкової моделі розвитку. Активно розвивається та підтримується механізм банківського кредитування. Ключовим елементом економічної політики й економічної складової зовнішньої політики Австрійської Республіки є сприяння підвищенню конкурентоспроможності товарів австрійського виробництва.

Економічну систему країни з її підкреслено соціальними елементами

вирізняє наявність механізму соціального партнерства, що відіграє за традицією потужну стабілізуючу роль у сфері цінової політики та заробітної плати³.

Найважливішою галуззю економіки є промисловість, частка якої у ВВП країни становить близько 22%. Активно розвивається високопродуктивне сільське господарство, транспорт, будівництво, енергетика. Значна увага приділяється туризму. Нині Австрія на світовому ринку представлена високоякісною продукцією обробної промисловості, машинобудування, хімічної індустрії та має торговельні відносини з понад 150 країнами світу.

Частка експорту у ВВП становить 35%, а імпорту – 38%. Основний товарообмін Австрії здійснюється з країнами ЄС. Динамічно відбувається експансія австрійського капіталу на ринках Угорщини, Чехії, Словенії, Польщі, Словаччини та ін.⁴

На держави ЄС припадає понад 60% австрійського експорту, і близько 65% імпорту в республіку поставляється з цих країн, серед яких домінуюче місце в зовнішньоторговельному обороті Австрії займає Німеччина, на яку припадає близько 58% товарообміну Австрії з цією групою країн і 36,6% усієї зовніш-

3 Динаміка експорту-імпорту товарів із країнами світу за 2004-2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

4 Головне статистичне управління Австрії (Österreichisches Statistisches Zentralamt) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statistik.at>

ньої торгівлі республіки. Для зовнішньоторговельного обороту Австрії з ФРН і ЄС у цілому характерне негативне для країни сальдо торгового балансу.

Крім того, Австрійська Республіка підтримує відносини із США, поставляючи в цю державу близько 5% свого експорту. Торгові зв'язки зі Сполученими Штатами Америки завжди характеризувалися перевищенням вартості імпорту над вартістю експортної продукції.

Австрія давно підтримує тісні економічні зв'язки з центрально- і східноєвропейським регіонами. На країну припадає всього лише 2% населення ЄС, тоді як обсяг торгівлі становить близько 8% торгівлі Європейського Союзу з цими державами. Близько 17,4% австрійського експорту припадає на країни Центральної та Східної Європи, що є найвищим показником у ЄС. За період з 1989 року, після падіння «залізної завіси», до сьогодні експорт Австрії до цього регіону потроївся. Приблизно 12% експорту альпійської республіки припадає на 10 країн, які мають намір вступити до ЄС, що також є найвищим показником у Європі (8% – Німеччина; 5,4% – Італія). Особливо динамічно останнім часом розвиваються торговельно-економічні зв'язки Австрії з Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Словенією, Польщею, Румунією. При цьому в торгівлі зі східноєвропейськими країнами республіка має позитивне сальдо торгового балансу.

Австрійська Республіка також розширює свої торговельні зв'язки з південно-європейськими країнами: Францією, Андоррою, Португалією, Іспанією, Італією, Грецією, Туреччиною, Мальтою та Кіпром, на які припадає приблизно 17,8% австрійського експорту. Експорт у країни Центральної та Східної Європи збільшився за цей же період на 8,3%, досягнувши 10,3 млрд. євро. Таким чином, частка експорту, що припадає на обидва регіони, практично дорівнює частці Німеччини, яка є найголовнішим торговельним партнером Австрії.

Вступ до ЄС надав Австрійській Республіці можливість використовувати переваги єдиного великого ринку. Таким чином, держава змогла збільшити свій експорт до сусідніх країн, де склалися сприятливі економічна кон'юнктура. У 1997 р. зростання експорту становило 10,1% (у середньому по ЄС – 10,7%), у 1998 – 8,7% (6,8%), у 1999 – 4,7% (4,1%). За оцінкою банківських аналітиків, експортний бум у другій половині 1990-х років був забезпечений, в основному, за рахунок традиційної продукції (метали, хімія, машинобудування). У наступні роки (з 2000 р. понині) Австрія продовжувала нарощувати обсяги свого експорту. Вартість експортованих товарів зросла з 69,7 млрд. євро у 2000 р. до 74,45 млрд. у 2001 р., тоді як вартість імпортованих товарів збільшилася менш помітно – із 74,9 млрд. євро до 78,65 млрд. євро. У 2002 р. австрійський експорт зріс на

4,1%, так що торговий баланс країни вперше виявився позитивним. Із країн ЄС лише експорт Німеччини та Італії перевищив відповідні показники Австрії.

У 2012 р. та першій половині 2013 р. в товарній структурі зовнішньої торгівлі Австрії істотних змін не відбулося. Понад 80% експорту та близько 74% імпорту становили оброблені вироби, при цьому близько 43,8% експорту та 40% імпорту припадало на машини, обладнання та транспортні засоби. Хімічні продукти становили 9,5% експорту та понад 10,5% імпорту. Частка непродовольчої сировини та паливно-енергетичних товарів у експорті дорівнювала 4,9%, а в імпорті – 10,4%. Питома вага харчосмакових товарів у експорті наближалася до 3,8%, а в імпорті – 4,9%. Австрія значною мірою залежить від імпорту енергоносіїв. За рахунок імпорту більш ніж на 80% забезпечуються потреби країни в природному газі, на 70% – у твердому паливі, на 85% – у нафті. Потреби в кам'яному вугіллі цілком покриваються за рахунок його ввезення з інших країн. У цілому, починаючи з 2000 років, близько 75% потреб країни в енергоносіях покривалося за рахунок їх імпорту⁵.

Україна має значну зацікавленість у розвитку торговельно-економічних відносин із Австрійською Республікою. У 2012 р. за обсяга-

5 Динаміка експорту-імпорту товарів із країнами світу за 2004-2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

ми двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Україною та країнами Європи Австрія посіла 11 місце, а у сфері інвестиційного співробітництва – 5-ге (після Кіпру, Німеччини, Нідерландів і Російської Федерації). Крім «Райффайзен банку», в Україні також представлені банк «Австрія Кредитанштальт», «Перший банк австрійських ощадних кас» (придбання 100% банку «Престиж» на суму близько 100 млн. дол.) і «Фольксбанк» (пакет акцій західноукраїнського банку «Електронік» вартістю 57 млн. євро). У страховій сфері успішно діє компанія «Вінер Штедтіше», яка володіє контрольними частками вітчизняних страховальників «Юпітер», «Глобус» і «Княжа». Підписано також угоду між австрійською страховою компанією «Уніка» та українським партнером «Кредо Класік» щодо придбання контрольної частки останньої. Засновано СП «Автострах», у якому контрольний пакет 51% тримає страхова група «Дженералі». Сферою нерухомості, а саме будівництвом готельних, офісних і торговельних комплексів у столиці України цікавляться також деякі інвестиційні фонди Австрії⁶.

Товарообіг між Україною і Австрією у 2012 р. становив 1,64 млрд. доларів. Ця позитивна тенденція спостерігається й у

6 Посольство України в Республіці Австрія. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Австрією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://austria.mfa.gov.ua/ua/ukraine-at/trade>

першій половині 2013 року.

Одним із основних інструментів двосторонніх торговельно-економічних відносин є Українсько-австрійська змішана комісія з питань торговельно-економічних зв'язків, останнє засідання якої відбулося у квітні 2012 р. і дало поштовх розвитку наших торговельно-економічних відносин.

Австрія входить до п'ятірки найбільших іноземних інвесторів України та має давні традиції діяльності тут, у першу чергу, в банківській і фінансовій сферах. Наша країна сподівається, що Австрія як надійний бізнес-партнер, зможе надати значну підтримку в просуванні до Європейського Союзу.

У Відні 29 квітня 2013 р. відбулись українсько-австрійські політичні консультації на рівні заступників глав зовнішньополітичних відомств України та Австрії –

заступника Міністра закордонних справ України – керівника апарату Олефірова А.В. та Генерального секретаря Федерального міністерства з європейських та міжнародних справ (МЗС) Республіки Австрія Йоганнеса Кирле⁷.

У рамках консультацій особливу увагу було приділено питанням відносин Україна – ЄС, а саме – виконанню Україною Порядку денного Асоціації між Україною та ЄС, а також Плану першочергових заходів у рамках європейської інтеграції на 2013 рік, лібералізації візового режиму тощо. Генеральний секретар Федерального Міністерства європейських та міжнародних справ (МЗС) Австрійської Республіки Йоганнес Кирле підтвердив підтримку та зацікавленість Австрії в підписанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС включно із ЗВТ у ході Поточний архів МЗС України. – II ТД. – 2011-2013 роки.

Вільнюського саміту «Східного партнерства» 28-29 листопада 2013 р. і підкреслив важливість ефективного співробітництва в торговельно-економічній сфері⁸.

Під час зустрічі заступники міністрів закордонних справ відзначили високий рівень політичного діалогу між двома державами за результатами робочого візиту до Австрії Міністра закордонних справ України Кожари Л.О. 26 квітня 2013 р. та обмінялися думками щодо взаємодії в рамках міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО, Дунайської комісії, Центральноевропейської ініціативи, а також ОБСЄ, зокрема в контексті Головування

8 Українсько-австрійські політичні консультації. – Посольство України в Республіці Австрія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://austria.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/11932-ukrajinsyko-avstrijsyki-politichni-konsulytatsiji>

України в цій організації у 2013 році⁹.

Австрійська Республіка через систему своїх дипломатичних представництв виступає ініціатором низки європейських регіональних ініціатив, серед яких дві основні, авторство яких Австрія розділяє з іншими вагомими європейськими регіональними гравцями, – це Дунайська стратегія ЄС і Чорноморська синергія, до діалогу в рамках яких запрошено й Україну.

Інвестиційна спроможність національного бізнесу та австрійських компаній значно зросла. Згідно з оцінками експертів Австрійська Республіка стає найзручнішою для бізнесу країною в континентальній Європі. Вона має не тільки необхідну виробничу інфраструктуру та кваліфіковані кадри, а й найнижчу орендну плату і найвищий рівень якості життя.

Основний принцип державної політики Австрії в інвестиційній сфері – надання підприємствам свободи вибору напрямів інвестування та джерел їх фінансування. Іноземним інвестиціям на умовах взаємності в Австрії надається національний режим. Державне стимулювання інвестиційної діяльності здійснюється не тільки шляхом прямого бюджетного фінансування, а й через систему спеціальних фондів, а також у рамках федераль-

них і регіональних програм.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися як для цілей організації спільного підприємництва на базі змішаного капіталу, так і з метою самостійного ведення бізнесу.

Державне стимулювання інвестиційної діяльності здійснюється не тільки шляхом прямого бюджетного фінансування, а й через систему спеціальних фондів, а також у рамках федеральних і регіональних програм.

При цьому, у першу чергу, варто відзначити систему фінансування та субсидування через фонди, що формально є самостійними організаціями. Їх діяльність тісно пов'язана з діяльністю банківських установ і здебільшого реалізується через механізм банківського кредитування.

Державним органом, що забезпечує облік надходження іноземного капіталу та переведення прибутків за кордон, є Національний банк Австрії. При переказі прибутку за кордон жодні податки не стягуються, за винятком зборів за вчинення банківської операції з документообігу.

В умовах світової економічної кризи одним із зовнішньополітичних пріоритетів Австрійської Республіки є посилення економічної складової зовнішньої політики Австрії та активізація діяльності її торговельно-економічної співпраці з окремими регіонами та державами. Шляхи подолання економічної кризи – це, перш за все, необхідність суворого контролю над станом державних

фінансів, виділення необхідних ресурсів для інноваційного й інституційного розвитку, збільшення соціальних витрат тільки відповідно до реального зростання економіки країни, вчасного та наполегливого проведення необхідних економічних реформ і вивчення зарубіжного досвіду.

Отже, Австрія на початку XXI ст. є сучасною державою-членом Європейського Союзу, що впевнено дивиться в майбутнє. Економічні дослідники «обережно пишуться» тим, що економіка країни зростає швидше, ніж у інших європартнерів.

Австрійська Республіка, використовуючи набутий досвід і дипломатичний інструментарій, змогла протидіяти негативним тенденціям і забезпечити належний супровід зовнішньоекономічних

міждержавних взаємовідносин. У цілому варто відзначити, що на сьогодні Уряд Австрійської Республіки проводить послідовну та цілеспрямовану політику, перш за все дипломатичними засобами, спрямовану на подолання негативних наслідків фінансової кризи, про що свідчать дії як на національному рівні, так і ініціативи в рамках Європейського Союзу.

Вимоги часу й економічна складова глобалізації зумовили економізацію зовнішньої політики Австрії, результатом чого стала необхідність активізації дипломатичних представництв у контексті просування за межами держави економічних інтересів національного бізнесу та забезпечення зовнішньоекономічних цілей держави за допомогою державних органів зовнішніх зносин.

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано економічну складову зовнішньої політики Австрійської Республіки в умовах глобалізації. Особливу увагу приділено інституційному розвитку, здобуткам, проблемам і перспективам економізації зовнішньої політики Австрійської Республіки початку XXI століття. Охарактеризовано особливості адаптації практичного досвіду забезпечення зовнішньоекономічних цілей держави за допомогою державних органів зовнішніх зносин. Окреслено особливості діяльності дипломатичних представництв Австрійської Республіки в контексті завдань із реалізації економічної складової її зовнішньої політики та проаналізовано підходи та набутий досвід країни в царині просування за межами держави економічних інтересів національного бізнесу.

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія, економічна складова зовнішньої політики, інституціоналізація, дипломатична служба, модель дипломатії, міжнародна торгівля, зовнішня торгівля, економічні інтереси, Австрійська Республіка, Україна.

АННОТАЦІЯ

В статье проанализирована экономическая составляющая внешней политики Австрийской Республики в условиях глобализации. Особое внимание уделено институциональному развитию, достижениям, проблемам и перспективам экономизации внешней политики Австрийской Республики начала XXI века. Охарактеризованы особенности адаптации практического опыта обеспечения внешнеэкономических целей государства при содействии органов внешних сношений. Определены особенности деятельности дипломатических представительств Австрийской Республики в контексте задач по реализации экономической составляющей её внешней политики и проанализированы существующие подходы и опыт работы страны в контексте продвижения за пределами государства экономических интересов национального бизнеса.

Ключевые слова: внешняя политика, дипломатия, экономическая составляющая внешней политики, институционализация, дипломатическая служба, модель дипломатии, международная торговля, внешняя торговля, экономические интересы, Австрийская Республика, Украина.

⁹ Див. дет.: Циватий В.Г., Чекаленко Л.Д. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Головування України: завдання визначено, шляхи окреслено / В.Г. Циватий, Л.Д. Чекаленко // Зовнішні справи. – К., 2012. – № 7. – С. 6-9.